

บทที่ ๖

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการวิจัยเรื่อง ผู้สูงอายุกับคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทย ด้านดนตรีไทใหญ่ ภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีและการศึกษาวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ โดยมีขอบเขตของการดำเนินการวิจัยได้แก่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เน้นการศึกษาข้อมูลจากผู้สูงอายุ ซึ่งถือเป็นคลังทรัพยากรล้ำค่าของภูมิปัญญาไทย ผลการวิจัยพบดังนี้

ประการแรก เรื่องวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทใหญ่ การวิจัยพบว่าการตีกลองกันยาว ประกอบการฟ้อนมือปรากฏกระสวนทำนองที่ดีโดยผู้สูงอายุปรากฏจำนวน ๑๖ รูปแบบโดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกสามารถนำไปใช้ตีวนไปมาได้ กลุ่มที่สองมีลักษณะกระสวนทำนองเฉพาะ นำไปใช้เฉพาะที่ การตีกลองกันยาวประกอบการฟ้อนดาบปรากฏกระสวนทำนองจำนวน ๒๒ รูปแบบ พบการเลือกใช้เสียงที่มีความดังมากที่สุดได้แก่เสียงเป้ง หรือ เป้ง สำหรับเสียงเบาใช้เสียงปั๊ป หรือ เสียงยุบ กลองกันยาวที่ใช้ตีประกอบการฟ้อนนกถึงกะหล่ำมีสำนวนกลองที่มีความห่างประกอบกับสำนวนที่ลดรูปหรือทอนให้มีความถี่ แนวทางการดำเนินทำนองมีรูปแบบเดียวกัน สำนวนกลองพบลักษณะถาม – ตอบ กลองกันยาวกับการฟ้อนโตะใช้เสียง “เป้ง” หรือ “เป้ง” มาประกอบกันมากกว่าเสียง “ปั๊ป” หรือ เสียง “ยุบ” และยังคงรูปแบบการทอนสำนวนกลอง รูปแบบทำนองกลองกันยาวกับการแห่มีความหลากหลาย สำหรับลักษณะพิเศษที่พบคือการกำมือทุบลงหน้ากลองเป็นเสียง “ทุม”

ทำนองกลองมองเซิงกับการฟ้อนมองเซิง เริ่มจากการขึ้นต้นระหว่างกลองมองเซิง ฉาบ และโหม่ง ทำนองกลองมีการกำหนดให้มีพยางค์เสียงถี่ขึ้นโดยให้มีเสียงหลักตกจังหวะจำนวน ๓ ชุด ๆ ละ ๒ ห้อง โน้ตเพลง มีการรวบทำนองให้ถี่ขึ้นเฉพาะช่วงท้ายของกลุ่มทำนองและปรากฏการดำเนินทำนองแบบ “ลักจังหวะ” การตีกลองมองเซิงประกอบการแห่พบ ๔ ลักษณะสำคัญคือ ลักษณะแรกการตีทำนองกลองกับฉาบเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลักษณะที่สองการตีโหม่งเล็ก ๓ ครั้งประกอบเสียงหุ่ย ๑ ครั้งถือเป็นชุดทำนอง ลักษณะที่สามการกำหนดทำนองเป็น ๔ กลุ่มย่อยได้แก่ทำนองจังหวะตกปกติ ๒ กลุ่ม ทำนองลักจังหวะ ๑ กลุ่มและทำนองประกอบการร่วมือในเสียงสุดท้าย และลักษณะสุดท้ายมีการกำหนดทำนองกลองแบบเว้นทำนองและรวบทำนองเพื่อสร้างความโดดเด่น

ลักษณะเฉพาะของดนตรีจำดไตพบว่ามีการใช้เสียงทั้ง ๗ เสียงมาเรียงร้อยเป็นทำนองเพลง และไม่มีลักษณะการของแปรทำนอง การกำหนดเสียงลูกตกปรากฏว่า “เสียงโตะ” ถือเป็นเสียงหลัก

พบลักษณะการซ้ำทำนอง การเว้นพยางค์เสียง การเติมพยางค์เสียง ลักษณะการดำเนินทำนองแบบ ลักจังหวะ ทำนองถามตอบ การลักจังหวะด้วยเสียงคู่ ๓ และ คู่ ๔ การเพิ่มสลับเข้าไป ประกอบการดำเนินทำนอง การใช้เสียงคู่ ๕ และเสียง คู่ ๔ ร่วมดำเนินทำนอง เพลงสำนวน เดียวกันแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียง การดำเนินทำนองอื่นคล้ายกับการดำเนินทำนอง “ลูกโยน” และการดำเนินทำนองลักษณะคล้ายทำนองอย่างฝรั่ง การตีมองาก ปรางค์ทำนองสำคัญ ๓ ลายได้แก่ ลายกันยาว ลายมองเชิงและลายนกหมาบึก ทำนองลายกันยาวแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ ทำนองลาย มองเชิงแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบและทำนองนกหมาบึกแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ

ประการที่สอง เรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี จากการศึกษาพบว่า ศิลปินผู้สูงอายุที่มีความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมดนตรีในด้านการบรรเลงด้าน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนในเรื่องสัญลักษณ์และความหมายที่ปรากฏบน เครื่องดนตรี เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ประเพณีและพิธีกรรมของวัฒนธรรมดนตรีของชาวไทใหญ่ สามารถดำรงอยู่ได้ ผู้อาวุโสในครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังการตระหนักในคุณค่าของ ดนตรีไทใหญ่ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ศิลปินผู้สูงอายุเป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรี เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมในการรับใช้ใน ประเพณีที่หลากหลายได้เป็นอย่างดี ศิลปินผู้สูงอายุจะเป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติที่มากด้วยประสบการณ์ สามารถชี้แนะถึงขนบของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรี ไทใหญ่ได้ถูกต้อง ด้วยสังคมของชาวไทใหญ่ให้ความเคารพและมีความผูกพันกับผู้สูงอายุมาก กอปรกับชาวไทใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะเป็นผู้ที่นับถือและยึดมั่นในความเชื่อเกี่ยวกับ พุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุที่มีความรู้ก็ทำหน้าที่สั่งสอนด้านขั้นตอนของพิธีกรรมตาม ความเชื่อในทางพุทธศาสนา และคติอื่น ๆ ที่สืบทอดต่อกันมาให้กับผู้อ่อนวัยกว่า จึงสามารถ กล่าวได้ว่า ความรู้และความชำนาญ การของผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจด้านพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง กับการสืบทอดดนตรีไทใหญ่ได้อย่างแท้จริง

ประการที่สาม เรื่องการศึกษาวัฒนธรรมเครื่องดนตรีไทใหญ่ จากการศึกษาพบว่า ความหมายและสัญลักษณ์ที่พบในกลองกันยาวทั้งหมด ๘๖ ใบจาก ๖ ตำบล ทั้งหมด ๓๒ หมู่บ้านที่ เป็นหมู่บ้านไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่าสัญลักษณ์และความหมายของกลองกันยาว สามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ กลุ่มตามกลุ่มอายุได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นสัญลักษณ์และความหมายที่สืบทอดมาจากมโนทัศน์ของภูมิปัญญาผู้สูงอายุ สี่ คำเป็นสี่ที่ใช้สำหรับการตกแต่งกลองกันยาวเท่านั้น การประดับตกแต่งด้วยลวดลายสีอื่นไม่ปรากฏ แต่ถึงปล้องถี่ระหว่างไขว้และเอวกลอง และส่วนที่ ๒ ระหว่างเอวกลองถึงก้นก็ แท้จริงแล้วสี่ คำสะท้อนวิถีชีวิตความเป็นอยู่กับธรรมชาติ นอกจากนี้สี่ที่ได้รับการยอมรับในการใช้ตกแต่งกลอง โดยภูมิปัญญาผู้สูงอายุคือสี่ทอง องค์ความรู้ในการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติในการสร้างเครื่อง

ดนตรี สีคำที่ใช้ก็นำมาจากคันทรี่ แต่เน้นความสำคัญเรื่องการให้ความเคารพ ความเชื่อ การบูชา กลอง

กลุ่มที่ ๒ เป็นสัญลักษณ์และความหมายของชาวไทใหญ่รุ่นใหม่ อายุตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไป พบว่าสีที่ใช้ในการตกแต่งกลองมีความชัดเจน มีสีสัน มีลวดลาย สว่าง พบมากขึ้นในตำบลที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ยิ่งห่างไกลจากตัวเมืองมากกลับใช้สีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลองที่ใช้สีของธงชาติรัฐฉานพบในพื้นที่ของบ้านทุ่งมะส้าน กลองวัดนี้เขียนเป็นธงชาติรัฐฉาน ตกแต่งไว้ที่ส่วนบนและส่วนหาง นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้สีมากกว่า ๑ สีในการตกแต่งกลอง คือ สีทอง สีแดง สีเขียว สีเหลือง สีน้ำเงิน ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าสีเขียว สีเหลือง และสีแดงเป็นสีที่นิยมในการทาสีตกแต่งกลองกันยาว และเป็นสีของธงชาติรัฐฉาน สัญลักษณ์ของชาวไทใหญ่รุ่นใหม่ สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดปรากฏเป็นรูปธรรมเชิงสัญลักษณ์บนเครื่องดนตรี

ข้อเสนอแนะ

๑. จากการดำเนินการวิจัยเรื่องดนตรีไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยพบว่าการแสดงลูกเง้าได้ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการบรรเลงที่มาจากคลังทรัพยากรภูมิปัญญาไทย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีความลึกซึ้ง การแสดงลูกเง้าได้ของชาวไทใหญ่มีเนื้อหาที่นำมาแสดงหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่มาจากชาดก พุทธศาสนา วรรณคดี นิทานพื้นบ้าน และยังมีการประดิษฐ์เรื่องใหม่ๆ ที่ทันสมัยทันเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อคิดสำหรับสอนเยาวชนและคนในสังคมให้เป็นคนดี เพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังมีลีลาการแสดง สลับกับการขับร้อง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจ สามารถดำเนินการวิจัยสืบเนื่องต่อไปได้ เพราะหากผู้สูงอายุสืบอายุขัยลงและขาดผู้สืบทอด งานทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะทางดุริยางคศิลป์นี้ ย่อมทำให้งานด้านวัฒนธรรมแขนงนี้สูญหายไปดังเช่นงานทางดุริยางคศิลป์หลายประเภทของพื้นถิ่นไทยในทุกภูมิภาค

๒. จากการดำเนินการวิจัยเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรี มุ่งเน้นการศึกษาพิธีกรรมในการถ่ายทอดเฉพาะดนตรีเท่านั้น จึงขอเสนอแนะให้มีการวิจัยสืบเนื่องด้านพิธีกรรมที่กำกับงานประเพณี ๑๒ เดือนในเชิงลึกต่อไป